गांधीवादी विचार

(राजकीय परिप्रेक्ष्य)

संपादक

डॉ. संदीप बी. काळे

Scanned with CamScanner

गांधीवादी विचार

(राजकीय परिप्रेक्ष्य)

■ डॉ. संदीप बी. काळे

■ प्रथम आवृत्ती : २ ऑक्टोंबर,२१

■ प्रकाशक

आधार पब्लिकेशन, अमरावती.

हनुमान मंदिराजवळ, पाठ्यपुस्तक मंडळा समोर,

वि.म.वि.कॉलेज मागे, अमरावती

मो. ९५९५५६०२७८

email- aadharpublication@gmail.com

■ मुखपृष्ठ संकल्पना

विलास पवार

सरिता ग्राफिक्स, अमरावती

■ अक्षरजुळवणी

सरिता ग्राफिक्स,

कठोरा रोड, अमरावती

■ Price : २००/-

ISBN-९७८-९३-९१३०५-३४-५

Scanned with CamScanner

१३	महात्मा गांधीचे आर्थिक विचार डॉ. महेन्द्र गावंडे	८२
१४	महात्मा गांधीची सर्वोदय संकल्पना संजय दिनकर मोरे / डॉ. आर. के. काळे	९०
१५	महात्मा गांधीजींचे शैक्षणिक विचार प्रा. अभिन संपत पोटे / प्रा.प्रविण रमेश कुलथे	९४
१६	मूलोद्योगी शिक्षण योजना : एक ऐतिहासिक अध्ययन प्रा. डॉ . वंदना तागडे	१००
१७	महात्मा गांधीच्या आर्थिक विचारांची प्रासंगिकता प्रा. डॉ.रुपराव उकंडराव गायकवाड	१०५
१८	म. गाधींजींच्या स्वयंपूर्ण ग्रामराज्यासंबंधी विचारांची प्रासंगीकता (विशेष संदर्भ – कोविड १९महामारी चा काळ) डॉ. ममता विजयराव पाथ्रीकर	१११
१९	गांधीवाद : एक आदर्श प्रारूप डॉ . गणेश गिरी	११८
२०	सत्याग्रही म. गांधी व भारतीय स्वातंत्र्य चळवळ डॉ. मिलिंद रा. थोरात	१२३
२१	महात्मा गांधी के राजनीतिक विचार डॉ. किशोर बी. वासनिक	१३०
२२	गांधीजींचे स्वच्छता व ग्रामीन आरोग्यविषयक विचार प्रा.डॉ.राखी श्रीराम तुरस्कर	१३७
२३	महात्मागांधींचे सत्याग्रहासंबंधीचे विचार प्रा. डॉ . अरुण मुकुंदराव शेळके	१४३
२४	महात्मा गांधी : सत्य – अहिंसेचे महान पुजारी डॉ. नारायन एम. वघाळे	१५०
२५	गांधीचे राजकिय विचार प्रा. डॉ. सरला वसंतराव मेश्राम	१५६

Scanned with CamScanner

महात्मा गांधीची सर्वोदय संकल्पना

संजय दिनकर मोरे
राज्यशास्त्र विभाग
पीएच. डी. संशोधक विद्यार्थी
डॉ. बा.अं. म. वि औरंगाबाद
मो. नं. ९०११२६९८५

मार्गदर्शक
डॉ. आर. के. काळे
विभाग प्रमुख राज्यशास्त्र
विभाग बलभिम
महाविद्यालय, बीड

प्रस्तावना :

भारतीय सामाजिक विचारवंतामध्ये समाज सुधारनेत महात्मा गांधीचे योगदान मोलाचे आहे. त्यांचे सत्य, अहिंसा, सर्वोदय या योजना मानव विकासासाठी महत्त्वाच्या ठरल्या आहेत. त्यांनी संर्पूण आयुष्य जनसेवा व लोकसेवा यासाठी घातले. परंतु महात्मा गांधीचा विचार हा सत्य अहिंसादिचिरपरिचित विषयांच्या संदर्भात जितका झाला तितका तो सामाजिक समतेच्या संदर्भात झाला नाही. त्याचे कारण म्हणजे महात्मा गांधीचे जातीय व्यवस्थेला असलेले समर्थन हे होय असे असले तरी गांधीनी सर्वोदयच्या माध्यमातून मानव समाजाचा कल्याणाकरी उपयोग केला आहे. त्यांच्या विचारानुसार व्यक्ती व समाजाला न्याय तेव्हाच मिळतो जेव्हा त्यांच्यात समन्वय निर्माण होईल. आधुनिक समाजासमोरील सामाजिक, आर्थिक व राजकीय समस्यांच्या निराकरणासाठी गांधी विचारांचा अवलंब करणे म्हणजे सर्वोदय होय. म्हणजेच सर्वोदय हा सामाजिक समतेवर आधारलेला शासनमुक्त सामाजाचा आग्रह धरणारा, लोकशाहीचा अग्रह धरणार हा विचार आहे, परंतु या आधुनिकतेमध्ये भारताने लोकशाहीचा स्वीकार केला असला तरी खऱ्या अर्थाने ती दिसत नाही. कारण सत्ता ही अल्पसंख्यांच्या हातामध्ये आहे. याने जनतेच्या प्राथमिक गरजाही पूर्ण होत नाहीत.

प्रस्तुत शोधनिबंधात गांधीच्या मुलग्राही व क्रांतिदर्शी विचार व्यक्त केले आहेत. महात्मा गांधीनी सांगितलेल्या विकेंद्रीत राज्यव्यवस्था, विकेंद्रीत अर्थव्यवस्था, सत्तेत समाजचे प्रत्यक्ष सहभाग, समाजाचे विकासात सामूहिक योगदान आणि नियत्रण इत्यादी बाबींचे विवेचन यात करण्यात आले आहे. या प्रस्तुत शोधनिबंधात गांधीच्या सर्वोदय या संकल्पनेचे विवेचन करण्यासाठी दुय्यम साधन सामुग्रीचा आधार घेतला आहे.

Scanned with CamScanner